

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Mezei Mór.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhozordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet. Kiadó hivatal: Lipótvárosi templomtér 6 sz.</p>	<p>Megjelenik minden pénteken egy egész íven. Hirdetményekért a 30 krajzi bélyegdíjon felül egy fél hasábos petsor után 3 kr. számíttatik.</p>
--	--	--

Előfizetési felhívás,

a

„Magyar Izraelita“ hitfelekezeti érdekű hetilapra.

October-decemberi évnegyedre

Pesten házhozordással, vidékre postai szétküldéssel

1 frt 50 kr. o. é.

Előfizethetni a kiadó-hivatalban, és minden postahivatalnál.

Az Izr. Magyar-Egylet

Jelentése

a buda-pesti izr. hitfelekezeti tanodák 186 $\frac{1}{2}$. évi vizsgáin a magyar nyelv tekintetében tapasztalt haladásról.

Az Izr. Magyar-Egylet föladatául tűzte ki magának „a magyar nyelvet és nemzeti szellemet a haza izraelitái közt mindinkább terjeszteni.“

Kétségtelen, hogy az Egylet e föladata megoldásánál első sorban oda fog törekedni, hogy az említett értelemben vett magyarosítási irányzatát mindenekelőtt az izraelita ifjúság magyar nyelven és nemzeti szellemben való neveltetése körül érvényesíthesse.

Az Egylet ezen iránybani hatásköre egyelőre a budapesti intézetekre szorítkozik. Állandó isk. bizottmánya, melynek legtöbb tagja a nevezetesebb intézetek tanítói, folytonos figyelemmel kíséri a tanodák működését, hogy a tapasztalt haladást méltányolni s általánosítani, a hiányokat pedig befolyása által mellőzteni bírja.

A tanodáknak az utóbbi havak folyamán megtartott nyilvános vizsgálatain az Egylet isk. bizottmánya két-két tagja által képviseltette magát, kiknek föladatukká tétetett a magyar tantárgyak körül tapasztalt eredményekről kimerítő jelentést tenni. Ugyanez a bizottmány által az Egylet alkalmas magyar ösztöndíjas könyveket osztatott ki azon tanulóknak, kik szorgalmuk által különösen a magyar tantárgyakban tündek ki.

Ismerve a nyilvánosság minden iránybani tödvös hatását, a küldöttségektől beérkezett s az Egylet isk. bizottmánya által tárgyalt jelentések lényegét ezennel a t. közönség elé terjesztjük.

Mi ezuttal annyival nagyobb készséggel s örömmel lépünk a nyilvánosság elé, mert mit mondandunk legnagyobb részt úgy a tanodák díeséretére, mint a szülőknek teljes megnyugtatására szolgálhat.

Ha visszatekintünk a tavali jelentésben tartalmazott kedvezőtlen észrevételekre, melyeket bizony csak az igazságosság és jó akarat sugalt s végig nézünk a bírálatokon, melyek tanodáinknak a lefolyt évben fölmutatott eredményeit terjesztik elénk: akkor örömet s néhol valódi meglepetést kelt bennünk azon szép haladás, mely csak a tanítóknak a magy. nyelv tanítása s a nemz. szellem ábresztése körül kifejtett buzgóságának lehet gyümölcse.

Minket azonban az öröm annyira el nem ragad, hogy mindazon fogyatkozások előtt, melyeket itt amott tapasztaltunk, szemünket behunynók, hanem kötelességünknek tartjuk azokat az igazság és méltányosság parancsa szerint jóakarólag föltárni.

A Budapesten létező izr. hitfelek. tanodák közül 5 nyilvános és 8 magán intézetről teszünk ezuttal jelentést.

A nyilvánosak:

- 1) a pesti hitközségi fitanoda,
  - 2) a pesti hitk. leánytanoda,
  - 3) a pesti kir. mintafőtanoda,
  - 4) az ó-budai közs. mintafőtanoda,
  - 5) a budai közs. tanoda.
- Szóljunk előbb ezekről.

1) A pesti közs. fitanoda f. é. aug. 18. és 19-én megtartott nyilvános vizsgálatán a magyar nyelv tanítása körül tett tapasztalataink közt a héberbeli vizsgálatról szólhatni nagy örömminkre szolgál; a mennyiben a szt. írás magyar fordítással s a többi héber tantárgy is nagyrészt magyarul tanítatván, közvetlenül figyelmünket érdemli.

A héber mondatoknak pontos lefordítása magyarra, szt. nyelvünk s szeretett hazai nyelvünk közti érintő pontok ismerete s a héber nyelvtani alakokra való viszonyítása kintinő bizonyossága volt a gyermekek magyarság tekintetébeni haladottságának.

Mi az osztálytanítókat illeti, — azok egyetlen egynek kivételével — már magyar tannyelvvel éltek, és mondhatjuk fáradozásuknak fényes sikere volt. Alapos nyelvtani ismeret, s helyes kiejtés az, mit mindenik osztály tanítványainál megtaláltunk; sőt helylyel közzel folyékonytságot a magyar nyelvi társalgásban is — s itt nem hagyhatjuk említetlenül a községi kisededővodát, mely e részben is nagyon könnyítendi a főtanoda jövőbeni haladását, mert az ebből kikerülendő kisededek a tanítóvali — s reméljük az egymásközti — magyar beszélgetést is már megszokottak lesznek.

Nem tétovázunk kimondani, miszerint a községi fitanoda ez évi vizsgája minden méltányos igényt kielégített, s hogy magyarság tekintetében bármely tisztán magyarajku városban lévő intézetnek nem áll mögötte.

2) A pesti községi leánytanodában folyó évi aug. hó 21-én tartott s minden jogos várakozást kielégített vizsgálatból következtetve, a tanítók rendkívüli szorgalmat fejtettek ki a magyar tantárgyak megkedveltetésében. A társalgási nyelv magyar, a leánykák kiejtése tökéletes, előadásuk kedves

Különösen kitént néhány leányka magyar költemények elszavalásában s meglepően összevágólag énekeltetett több magyar dal.

3) A pesti kir. mintafőtanodára nézve szinte elismeréssel kell nyilatkoznunk azon szorgalomról, mely a magyar nyelvre láthatólag fordított és azon kétségtelen haladásról, melyet a tavali eredményekkel szemben tapasztaltunk; elismeréssel kell nyilatkoznunk annyival inkább, mivel eddig csak két magyar tanító, kik közül az egyik a képezdében is el volt foglalva, működött ez intézetben.

Hogy mind e mellett a magyar nyelv ezen tanintézetben még nem részesül azon állásban, mely azt méltán megilleti, azt azon célszerűtlen intézkedésnek kell tulajdonítanunk, hogy az intézet magyar ajku tanítói csak szaktanítókül alkalmaztatnak, míg az osztálytanítók az általános irálytanítást, a gondolkodó tehetőség kiképzésére irányzott egész oktatást németül nyújtják tanítványaiknak.

Innan van, hogy minden a nyelvtanítással összekapcsoltni szokott tárgy ez intézetben a német nyelvtani szakmához tartozik, míg a magyar nyelvtanítás a nyelvtan elemeire kénytelen szorítkozni, a miért is, hogy e baj gyökeresen orvosoltassék, óhajtandó, hogy a magyar tanerők tetemesen szaporíttassanak.

A tanerők főnebb érintett célszerűbb fölosztása mellett az eddig német nyelven folyt héber tanítást is, mely egyébként kielégítő sikert mutatott föl, a vallásos s honi érzelmek összhangzatos kifejtésére legalább részben magyarul lehetne nyújtani, a mit a pesti községi fitanodában oly nagy örömmel tapasztaltunk.

4) Az óbudai községi mintafőtanodában f. é. aug. 12-én tartott nyilvános vizsgálat részünkről csak az I. és IV. osztályban figyeltett meg, s itt a magyar tantárgyakat illetőleg a tanítók szorgalmára engedett következtetni, de a magyar nyelvben, tavál tapasztalt ápolásához képest, épen semmi haladást sem mutatott föl. Itt nem hallgathatjuk el, hogy ez intézetben korán sem fordítottatik annyi gond a magyar nyelvre, mint egyebütt, hol e tárgy iránti kiváló előszeretet lelkesíti a tanítókat. Tudjuk, hogy Ó-Budán némileg kedvezőtlenek a körülmények; de úgy hisszük a magyar szellemi tanerők hiányában rejlik a főhaj. Tény az, hogy a IV. osztálybeli fiuk, tehát azok, kiknek egy része oly tanodába lép, melyben a tannyelv kizárólag magyar, koránsem bírja a szükséges nyelvismeretet; de ezentul sem fog-nak szerencsésebbek lenni, míg az alsóbb osztályokban sem le-
end jobb magyar tanerő alkalmazva.

5) A budai községi tanoda f. é. aug. 19-kén tartott vizsgája a tavali tapasztalatokhoz képest, a magyar tantárgyakban szép haladást tanusított.

A tanulók a nemzeti történelmet magyarul tanulták, ügyesen fordítanak magyarra, nyelvtani ismeretök elég bő, kiejtésök, ha nem is egészen helyes, de elég gondos.

Sorozzuk a magán-tanodákat vizsgálati idejük rendében.

6) Pollák Karolina asszonyság leánytanodájában f. évi jul. 9-kén d. e. tartott nyilvános vizsgálaton a magyar tantárgyak tanításában tapasztalt eredmény, tekintve különösen a haladást, valóban meglepő volt. A nemzeti történetből magyar nyelven könnyűséggel feleltek a leánykák; a nyelvtani alakokat jól tudják; kiejtésök helyes, pedig a legtöbbnél észrevehető volt, hogy a magyar nyelvet csak az iskolában sajátították el.

7) Mandel Lipót ur fitanodájában f. évi jul. hó 10-kén tartott vizsgálat alkalmával a magyar tárgyak tanítása körül farradott tanítók szorgalma s ügyavatottsága valóban szép eredményeket mutatott föl. Kitént a legtöbb tanuló, mind a nyelvtani alakok bő ismeretében, mind helyes kiejtés és elég magyar társalgási képességben.

8) Rózsásy József ur finőveldejéről már megszoktuk a magyar tanítás eredményét illetőleg dicséretet hallani. De ez

természetes is. Az intézet igazgató-tulajdonosa magyar, a tantárgyak előadási nyelve s a társalgás kizárólag magyar, s így nem csodáljuk, ha az intézetben azt elérve látjuk a magyar nyelv és szellem tekintetében, mit általánosan tapasztalni óhajtunk.

9) Dr. Fischer J. L. kereskedelmi tanodájában f. évi jul. 10-én tartott vizsgálatnál kitént, hogy csak a magyar nyelvtan s a nemzeti történelem tanított magyarul. A feleleteknél és szavallatoknál helyes kiejtést, a fordításban elég ügyességet tanusítottak a fiuk. Igen örülnénk, ha ezentul e különben jeles intézetben a magyar tannyelvnek bővebb alkalmazását tapasztalnók.

10) Stern Farkas ur intézetében f. é. július 9-én tartott vizsgálaton tapasztaltuk, hogy a felsőbb osztályokban a tanítási nyelv majd kizárólagosan a magyar s itt az eredmény minden tekintetben kielégítő; de az alsóbb osztályokban kevesebb tárgy tanítatik magyarul, s innen van, hogy a magyar kiejtés itt kevésbé helyes.

11) Eibenschütz ur intézetében f. é. aug. 13-kán tartott vizsgálaton kitént, hogy magyar nyelven tanítatik a magyar nyelvtan, a nemzeti történet s a földrajz. A fiuknak magyar nyelvbni ismerete elég bő, de a kiejtés ellen még némi kifogást tehetni.

12) Koref H. ur kereskedelmi intézetében a magyar kevés tárgynál képezi ugyan az előadási nyelvet, de ezekben annál jobb sikerrel. A magyar tanítók kizárólag magyarul társalognak a fiukkal, nyelvtani ismeret és helyes kiejtés tekintetében nincs mit kívánni, reméljük, hogy a közelebbi tanévben a reál-tárgyak közül is egykettő magyarul fog tanítatni.

13) Treuer D. ur leánytanodájában a magyar nyelvtanítás tekintetében a siker teljesen kielégítő volt. Ezen tanodában ugyanis kevés tárgy kivételével a tannyelv a magyar. A leánykák jól birják a magyar nyelvtant, helyesen ejtik ki a magyar szót, mi különösen a szavallatoknál tünt ki.

É részletes jelentések igazolják azon állításunkat, hogy hitfelekezeti iskoláink magyarság tekintetében általában szép haladást tanusítottak.

De hogy e haladás tökéletesedéssé fejlődjék, mulhatlanul szükséges

1) hogy a héber tárgyaknak magyar nyelvi tanítása legalább fokontként életbe léptetessék, s így a zsinagóga és magyar iskola közti összhangzás közvetíttessék;

2) hogy az alsóbb osztályokban már az olvasási oktatásnál kiváló gond fordíttassék a gyermekek helyes magyar kiejtésére s e végből — különösen az alsóbb osztályokban — tősgyökeres magyar tanítók alkalmaztassanak;

3) hogy a tanítók célszerű pedagógiai eszközök fölhasználásával oda törekedjenek, hogy a gyermekek maguk közt magyarul társalognanak és

4) hogy a reál-tárgyak tanításánál a magyar nyelvnek lehető legnagyobb tér engedessék.

Az „Izraelita-Magyar-Egyet.”

A választmány meghagyásából kiadta:
Rosenberg Izidor s. k. titkár.

Országos közgyűlési előmunkálatok.

(Vége.)

Az előadott elvekhez képest, az indítványozott 200 közgyűlési követ körülbelől következőleg oszolnék szét.

A) Egyes községek által küldendő követek:

1) Pesti hitközség, az iskolai alaphoz járult 169,200 frttal, a mi a felvett arány szerint 34 követet adna, de miután 30,000 lélekre tévén a hitközség népszámát, ez az összes hazai lakosságnak csak mintegy 13-ad részét tenné és csak 15 követ küldésére adna jogot, itt a felvett kulestól eltérni annyival inkább helyén lesz, mivel egyes megyéknél, melyek izraelita népessége köztudomás szerint az utolsó évtizedben tetemesebben gyarapodott, a követek számát nagyobbítani kellend.

Középszámot véve tehát, a pesti hitközség küldhetne 20 követet.

2 Szegedi hitközség, fizetett 10,400 frtot, küld	2	"
3 Temesvári " " 5,200 " " 1	1	"
4 Szabadkai " " 5,000 " " 1	1	"
5 Budai " " 4,400 " " 1	1	"
6 Kőszegi " " 4,000 " " 1	1	"
7 Kassai " " 3,200 " " 1	1	"

B) Megyék és szabad kerületek által küldendő követek:

	köv.
8 Moson megyei hitközségek fizettek 10,000 frtot küld.	2
9 Győr " " " 12,000 " " 3	3
10 Komárom " " " 12,300 " " 3	3
11 Fehér " " " 10,300 " " 3	3
12 Tolna " " " 18,000 " " 4	4
13 Baranya " " " 10,600 " " 3	3
14 Somogy " " " 11,600 " " 3	3
15 Zala " " " 33,600 " " 7	7
16 Vas " " " 25,000 " " 5	5
17 Sopron " " " 25,000 " " 5	5
18 Pozsony " " " 80,000 " " 16	16
19 Nyitra " " " 38,400 " " 8	8
20 Trencsén " " " 26,400 " " 6	6
21 Árva " " " 6,000 " " 2	2
22 Liptó " " " 5,600 " " 2	2
23 Turóc " " " 5,600 " " 2	2
24 Bars " " " 2,800 " " 1	1
25 Esztergom " " " 4,800 " " 1	1
26 Hont " " " 1,600 " " 1	1
27 Nógrád " " " 14,500 " " 3	3
28 Pest " " " 73,000 " " 15	15
29 Bács " " " 22,900 " " 5	5
30 Heves " " " 18,600 " " 4	4
31 Borsod " " " 19,000 " " 5	5
32 Gömör " " " 400 " " 1	1
33 Szepes " " " 6,000 " " 2	2
34 Sáros " " " 18,600 " " 4	4
35 Torna " " " 3,200 " " 1	1
36 Abauj " " " 13,200 " " 3	3
37 Zemplén " " " 35,000 " " 7	7
38 Ung " " " 17,000 " " 4	4
39 Bereg " " " 17,000 " " 4	4
40 Krassó " " " 3,700 " " 1	1
41 Temes " " " 4,500 " " 1	1
42 Torontál " " " 6,000 " " 2	2
43 Csanád " " " 5,000 " " 1	1
44 Csongrád " " " 4,100 " " 1	1
45 Békés " " " 3,300 " " 1	1
46 Marmaros " " " 19,000 " " 4	4
47 Bihar " " " 22,000 " " 5	5
48 Szathmár " " " 28,800 " " 6	6

	köv.
49 Szabolcs megyei hitközs. fizettek 44,000 frtot küld.	9
50 Ugocsa " " " 3,300 " " 1	1
51 Arad " " " 14,800 " " 3	3
52 Kraszna " " " — " " 1	1
53 Jász-Kun kerületi " " " 2,000 " " 1	1
54 Hajdu " " " 4,100 " " 1	1
Összesen	200

Az elmondottaknak, s illetőleg javasoltaknak azonban, nemcsak csálhatlanságát nem igényeljük, sőt tudjuk, vagy inkább érezzük magunk is, hogy vázlatunknak fogycatkozásai, tévedéseken alapuló tételei vannak.

Mindamellert célszerűnek tartottuk annak közzétételét, mert nem is volt szándékunk vele elérni egyebet, mint nyilatkozásra indítani a közvéleményt, hogy a mi nézeteink ellen intézendő cáfolatok, egyszersmind tájékozásul szolgáljanak az érdekelteknek, a hivatalos munkálat elkészítésénél, hogy így ez megóvassék azon hibáktól, melyekbe tájékoztató biztos adatok hiányában, különben eshetnének.

Hitközségi mozgalmak.

A belső meghasonlások szomorú szinterén régebben szereplő hitközségeink száma ismét egygyel szaporodott.

Alább veszik t. olvasóink illetékes kézből vett kimerítő jelentésünket arról, mik a régi s jelentékeny s.-a.-ujhelyi hitközségben legközelebb történtek.

De mielőtt a szót t. levelezőnknek engednők át, magunknak egy pár általános megjegyzést kell ez alkalommal e községi viszályokról elmondanunk.

Mindazon hitközségekben, melyekben a viszálykodások eddig nagyobb mérvet vettek fel, két töredék szerepelt, a haladóké, és az újítás ellenie; vagy mint közönségesen, de helytelenül nevezni szokás a neologok és az orthodoxok pártja.

S.-A.-Ujhelyben, és ez nevezetes körülmény, mert valamennyi éjszakkéleti megyében hasonlóul van, neologok nincsenek, vagy legalább nincsenek oly számmal, hogy tetemes pártot képezzenek, de van egy más, veszedelmes elem. a chaszidizmus.

S.-A.-Ujhely, a régi jó időkben a chaszidizmus főszéke, minden csodavágyó léleknek bucsujáró helye, másfél évtized előtt szerencsésen lerázta nyakáról e nyugót, s a chaszidizmus birodalmának kellő közepében rendezett iskolát, csodákat nem mivelő, az olvasni s írni tudásban szentségtörést nem látó, felvilágosodott rabbit tartott.

Hogy a chaszidizmus szomszéd hősei, ezen bár szigoruan orthodox község ellen épen úgy kiáltanak kigyót, békát, mint máshol, hogy a közönségesen felvett megnevezések mellett maradjunk, az orthodoxok a neologok ellen, — könnyen képzelhető, valamint az is, hogy e jelentékeny község magatartása a chaszidizmus terjedésére nézve nem csekély befolyásu.

Mennyivel sajnálatosabb jelenség tehát az, hogy valláséletünk eme bojtortjánya, melynek életeleme a tudatlanság, lényege a hivalkodó semmittevés, virágjai a ba-

bona s vakhit, itt is ismét, felverte a fejét, ki kell mégis nyilatkoztatnunk, hogy hitfelekezetünk eme szégyenletes kinövését nem elnyomás által óhajtánók ártalmatlanná tenni.

Az elnyomás — ezt a történet tanusítja — a szellemi s erkölcsi világban soha sem vezet célhoz, s ha türelmetlenséget gyakorlunk, már magunk is elsajátítottuk a chaszidizmus egyik hibáját.

Mi a lelkiismeret szabadságát követeljük mindenki számára vallási dolgokban, s a chaszidizmus ellenében is csak egy fegyvert ismerünk el mind jogosultnak, mind hatásosnak — a tanítást, a felvilágosítást, a népművelést!

Mi pedig azokat illeti, kik a babonahitre hajlandó tömeget csodáikkal ámitják, ezek nem a hitközségek, hanem a világi bíróságok ítélőszéke elé tartoznak.

A 19-ik század rendezett álladalmában a csodatévket orvosilag szokták megvizsgáltatni s ha a tébolydára alkalmasoknak nem találtnak, a csalók börtönébe zártnak.

A magyar corpus jurisban sincsen e tekintetben a csodatévó rabbikra nézve kiváltság megállapítva.

Ezek volnának a mi nézeteink a chaszidizmusra nézve; a mi pedig azou feltűnő jelenséget illeti, hogy S. A. Ujhelyben épen a községbeli értelmiség szövetkezett a chaszidekkel, az természetesen nem egyéb, mint oppositio a hitközség jelenlegi előjárói ellen; oly oppositio azonban, mely aligha nem kétélű kés!

Mindenkép baj bizony az, ha valamely előljásóság, — mint levelezőnk jelentése szerint Ujhelyben — a községtagok többségére nem támaszkodhatik, még nagyobb baj, ha azt sem mondhatja, hogy az általa képviselt számszerinti kisebbség, a község értelmiségi erőinek foglalatja.

Ily körülmények között, az ép oly természetellenes mint veszedelmes szövetség felbontására félreismérhetlenül van kijelelve az egyetlen út — szerény visszavonulás azon előljásóságnak, mely ellen e szövetség kizárólag irányul, s ennek folytán kibékítése a chaszidizmus természetes elleneinek.

Egyébként hodie mihi, cras tibi — nemcsak Ujhelynek szól e tanúság; hanem láthatják belőle hitközségeink mind, mi szükséges nálunk egy általános községsszervezés, mely midőn a községtagok többségének legitim befolyásukat mindenkor biztosítaná, lehetlenné tenné az előljásóságok tulterjeszkedését, és azon sajnos viszályokat, melyeknek színhelye tegnap Miskolc, ma Ujhely s holnap talán megint más hitközség!

A chaszidizmus Zemlémében.

A s. a. ujhelyi púsztitó tüzvész, mely a chaszidek „clauszját“ is elhamvasztotta, oly tüzet gerjesztett Zemlémén megye fővárosában, mely habár csak szellemi volt is, a különben renyhe természetűeket álmaikból fölébreszté, és nem egy különben indifferens egyéniséget vert fel tétlenségéből, hogy az öntudatlanul a chaszidek, vagy nem tudom miként nevezzem — a rabbinisták táborához szegődjék. Ha megszokta az olvasó, hogy a chaszid név alatt „strammel“ s „bekesel“ ruházta alakot képzeljen, ki minden haladásnak ellensége lévén, csak a „rebbe“ a „salesideszt“ és a „melaveh-de malkoht“ ismeri, ugy

most a chaszidek táborában nem egy felvilágosodottat, nem egy attilás s dolmányos magyart találhat századunk ama szeretetre méltó alakjainak oldalán.

Habár már az 1840-es években a község értelmesei szükségesnek tartották, hogy rabbijukat, ki chaszidikus rebbeként viselkedett, a messze távolba küldjék s 1856-ban az ujhelyi hitközség szabadelvű előljásósága a chaszidek clauszjának bezárását tervezte, s a nyomás dacára a harminc családból állott gyülekezet 90-re tudott felvergődni; ugy annál kevésbé csodálhatjuk, ha ma a gyülekezet szaporodásától a község egy része visszajedvén, módokról gondoskodik, miként lehetne a Lengyelhonból hozzánk szakadt vendéget hazájába visszamesztetni.

Bár mennyire térjenek is el azonban e tekintetben községünkben a nézetek, a fődologban, hogy a chaszidizmus sok idegenszerűt, zsidóellenest hozott át a zsidóságba, mindnyájan egyek, csak hogy sokan és pedig a község értelmesei nem akarnának, a megrögzött orthodox zsidóságnak követőiként feltűnni, mely még a haladás gondolatától is idegenkedvén, csak önmagát s önzését ismeri s kiengesztelhetlen szenvedélylyel üldöz mindenkit, ki lobogójához nem esküdött.

Ez utóbbi körülmény szülte, hogy Ujhelynek csaknem egész zsidó értelmisége a chaszidek pártjához szegődött, s érdekes volt előttünk ama botos chaszid, ki tavál a haladó párt minden candidatusa ellen teljes erejével lármázott, hogy ma aggódva fölvilágosodotthoz lássuk közeledni, hogy ennek ajkairól hallja a tanácsot, miként kell Isten művét megmenteni. Miután felteszem rólad, olvasó barátom, hogy már több gyűlést látogattál, de az értelmiségnek s chaszideknek vegyes ülését még soha sem, kövess azon gyűlésbe, mely a chaszidicus község megtűréséről lesz tanácskozendó. Jelen van a főispáni helytartó megbizásából Reviczky Simon alispán ur, Kiss szolgabíró s Világfi jegyző urak; Klein hitközségi előjáró, Hartstein a chaszidek vezére és hivei.

Az iskolai helyiségben vagy, ugyanazon teremben, hol az elmúlt évben a nagyrészt chaszidekből álló gyülekezet a község előljásóságát választá, mely ma épen a chaszideknek a községben leendő tuñnövekedésétől tartván, egykori párthivei ellen sikra szállt. Reviczky alispán ur kifejtvén jelenléte okát, Friedlieber Albert ur a hitközségi előljásóság nevében kijelenti, hogy a jelenlegi előljásóság hazafias szellemében jegyzőkönyveit magyar nyelven vezeté és hogy a község a chaszidizmus tulzaporodását már csak azért sem tűrheti, mert ez könnyen oda vezetne, hogy az elhatalmaskodott gyülekezet rebbét hozna Sátor-Alja Ujhelyre rabbinak. Ezenkívül köteleisége az előljásóságnak a fölött örködni, hogy a község jövedelme meg ne csonkittassék, már pedig a chaszidek clauszjának nagyobbításával, az új templom oly szükséges fölépitése még inkább messze jövőre elhalasztatnék. Hasonló értelemben nyilatkozott Klein előjáró ur is. Ezután Weinberger Bernát ur kifejté, hogy még soha elnyomatás, vallási tekintetben kedvező eredménnyel nem járt, s habár ő a haladásnak hódol is, soha vallási gyülekezet elnyomatását nem helyeslendi, még a chaszidizmusét sem, melyhez ő különben semmi viszonyban nincs. Szónok a chaszid kérdés megoldását nem tartja oly nehézségesnek, s a meghasonlás okát más körülményekben látja, melyek már több mint 6 év óta jutottak Ujhelyben fölszínre s azt hiszi, hogy miután más községeken a sephard ritus szerént tartatik isteni tisztelet, az ujhelyi cha-

szidektől sem vonathatik meg a jog, hogy imházukat nagyobbítsák. Hasonló szellemben nyilatkoztak Schön József s Izidor, s Grünfeld Ignác, ki felemlítvén, hogy Pesten az ország fővárosában is külön isteni tisztelet tartatik a templomban, a zsinagógában s a „lengyel sul“ban, s miután a chaszidek községi adót, mely itt jelesen a gabellából áll, — különben is fizetik, nem talál okot, melyet a chaszidek clauszjának fölépítése ellen érvényesíteni lehetne. Prolstein ur az egész kérdést Löw, s. a. ujhelyi főrabbi s a liszikai rebbe Hersel közötti vallási vitákra akar-ná visszavezetni, de időszüke miatt az érdekes fejtegetés folytatásában megakadályoztatott. *)

Annak idején hű tudósítást adandunk e csaknem tisztán vallási harc eredményeiről, bár mennyire sajnáljuk részünkről, ha vallási kérdések a világi hatóság foruma elé kerülnek, másrészt igen kívánatos, hogy végre valahára megoldassék oly kérdés, mely évek óta a s. a. ujhelyi község haladásának gátot vett.

Ennélfogva hiszszük, hogy az ügynek lényeges szolgálatot teszünk, ha utóiratúl azon emlékiratot közöljük, mely az értelmiség egyik vezére által szerkesztve, általa számos párthive nevében Lehoczky főispáni helytartó ur ő Méltóságának kézbesített.

„Azon meggyőződésben élvén, hogy Méltóságod hivatalához képest azon igyekszik, hatáskörében a lakosság minden retegében egyetértést, hazafiasságot, és ép felfogást meghonosítani, sok hitrokonom nevében bátorodom Méltóságod figyelmét a helybeli izraeliták körülményeire nézve igénybe venni, következő kérelmem hozzászólásával.

Midőn Ő Felsége az october 20-diki diplomát megengedni kegyeskedett, s a magyar izraeliták, nevezetesen a nagyobb városokban igyekeztek az új átmenethez illően magyar felfogás szerint magukat újra szervezni, a helybeli, Vrazda ur által kinevezett előljárásiág leköszönni szorított, és Polatsek Leo, a volt előljáró (dicséretére legyen mondva) a szükségét átlátván leköszönését beadta, de az eszmék különfélesége és főleg az ideiglenesség létrejöttének következtében, az egész ügy mai napig változatlanul maradt, és egy 43 egyénből álló előljárásiág és tanács által látjuk magunkat képviselve, mintha még Jeruzsálemben volnánk és háboru és országos pénzügyekben dönthetnénk.“

„Ha az ügyet helyesen felfogom, és e felfogást sokan osztják velem, előljárásiágunk sem közigazgatási, sem törvénykezési, hanem csupán hitfelekezeti testületet képez, nem csak nevetséges tehát e kis körű kezelést 43 egyén kezében látni, de különös hátrányul is szolgál, mivel ezen felesleges és hivatalos nélküli tanácsnak csak akkor akad foglalkozása, ha elébb vizsgálódást hintett,

*) Ép most veszszük azon hirt, hogy a „sanzi szent“ társának, a liszikai Herselnek azon tanácsot adta, hogy főtisztelendő Löw urat már ősei iránti tiszteletből is megkövesse, s hogy ezért Ujhelyt legközelebb meg fogja látogatni. Levelező.

hogy magának a hivatalos tekintély színét megszerezhesse.“

„Világos tehát, hogy minden létező vizsgálódás csak hajánál fogva van előhuzva, mert a példabeszéd már gyakran megvalósult „sok bába közt elvész a gyermek“ Az ügyek egyszerűsítése és a képviselőlet megszorítása képesek látszanak lenni a régi nyugalom és rend helyreállítására.“

De mi különösen arra birt, hogy Méltóságodhoz a jelen képviselőlet ellen folyamodjam, abból áll:

1) Hogy egyet kivéve hazai nyelvünket nem bíró egyének által vagyunk képviselve.

2) Hogy a képviselőlet oly férfiakból áll, kik semmi gyakorlati képességgel nem bírnak; így tehát csak nagyon silány fogalmuk lehet az emberiségről és békeszeretetről.

3) Reviczky Imre alispán urnak alkalmá volt magának meggyőződést szerezni arról, mennyire nem áll a jelen képviselőlet a nép kedvében, mi a magas kormány czéljával ellenkezik.

4) Mig Magyarország nagyobb városaiban, nevezetesen Pesten, Nagyváradon, Szegeden és másokban 1860. oktbr 20-ika óta behozott javítások az ellenfélnek minden kikelése daczára a m. kir. udv. kancellária elismerése és megerősítése által fönnállnak, nálunk még Bach rendszere él és virágzik, mivel nevezett testület magát közigazgatási testületnek tekinti, és így hatáskörén gyakran túllép és vizsgálódásra okot szolgáltat.

5) A képviselőlet minden törvényes alap hiányával létezik, mert midőn Polatsek Leo, mint fentebb említve van, leköszönésre kénytelenített, Klein Jakab volt ülnök, önmagától ragadta meg ezen előljárói hivatalt, a nélkül, hogy erre valamely hatóság által fölhatalmazott, vagy pedig a nép által választott volna — — — s végre

6) A rokkant és elavult intézmények, úgy szinte annak képviselői Vrazda és Egger urak idejéből a nép előtt oly gyűlöletesek, hogy a javítás utáni vágy mindinkább erősödik, mi minden esetre figyelemre méltó.

„Ha Méltóságod az elősoroltakat fontolóra venni kegyeskednék, és szakértő emberekre, kikben hiányt nem szenvedünk, az ügyek vezetését bizná, jótállani képesek vagyunk, hogy minden vizsgálódásnak, hatósági beavatkozás nélkül, a legbékésebb módon azonnal vége leend. — Miután én községi dolgokban soha részt nem veszek, meg vagyok róla győződve, hogy a dolog valódi mibenlétét pártoskodás nélkül előadtam s ezen önbizalomra támaszkodva bátorokodunk“

„Méltóságodhoz azon alázatos kérvénnyel járulni: méltóztatnék, mint 1848 előtt előljárásiágunknál szokásban volt, a t. szolgabíró ur által a községet összehívni, hogy a régi autonomia meghagyásával, szótöbbséggel válaszson magának előljárót, és hogy intézményeit saját belátása és szükségeihez képest elrendezhesse.“

TÁRCA.

Szukoth.

Sok fényes csillag ragyog az égen, szende kis csillagocska pislog elé ama hevenyészett kisdéd bódéból, mely ott áll az udvarban szemközt a pitvar ajtajával, s első tekintetre mutatja, hogy ez semmi más, mint — szukoh.

Lépjünk be. Négy águ gyertyatartóból négyes láng ömlesztí széjjel szende világát, s fölöttén nyájas színben tünteti fel a bódé belsejét. Hófehér abroszok díszesítik annak falait, gerendáján, mely csodás recézetét képezi a külön alakú és nagyságu léceknék, s melyek friss sással vagy zöld gallyakkal fedvék — tengernyi sokaságu virágok, arany almák, arany diók és sok más arany papirosból készült sallang ékeskedik. Ott látni még a falakon csinos keretben a nélkülözhetlen „mizrach“-t; s rajta valami antidiluvianus vadállatot, melyre azt fogják rá, hogy: oroszlan; továbbá látható még, mint szintén obligát dolog, Mózes proféta, a midőn épen a két kőtáblát a tiz parancsolattal lehozza a mennyországából, és feje az isteni dicsőségtől sugarakat vet, ép így díszelnek még ott az Ádám meg Éva tisztos öszsütleink az ő nagy kíváncsiságukban, hogy valljon miféle izt is lehet csak az a gyümölcs, melyhez nem szabad hozzányulni, és úgy tesznek, mint azóta minden ember fia, hogy a tilost csak megköstolja, hiszen az nem nagy véték! Nem kevésbé ragadja meg figyelmünket a tisztos Ábrahám őspatriárcha, a mint épen Isten parancsából az ő egyetlen kedves magzatját föláldozni akarja és még több hosszú szakállu és magas homloku arckép. Az asztal terítve, fölő részén, mely ellentétben a modern intézményekkel, a családtyának kizárólagos tulajdona, óriási két „jontof-barchesz“ pompáskodik, s mint rendkívüli dolgot látunk még egy tányér lépés mézet, mely most a célból vagyon itt, hogy „sechejonut“ csinálhassanak rajta, a mint ez ősrégi időktől fogva szokásban volt.

Jelenleg csak a már kissé öreges, de még azért folyton eleven kinézéstü gazdasszonyt, a tisztességes, falaszerte ismert Féglét, látjuk benn fehér, terjedelmes főkötőjében, és szép, tiszta ruházattal; mellette szintén csinosan felöltöztetett két kicsiny vászonceléde, Rivkele és Channele gugorodik, a nagyobbik a 17 éves csinos és pajkos Zipperl még künn sürgölődik a konyhában, rendezgeti a vacsorát. Egyetlen gyermeke, a 10 éves vásott Lébele, természetesen templomba ment édes tatájával s épen őket várják mostan a honmaradottak. Nem kellett soká várakozniok. Csakhamar berohan nagy sürgén Lébele a szukohba, s kevésbe mult, hogy az egész asztalt fel nem dönté! Látszott rajta, hogy nagyon érdekes újságot akar elmondani, de nem volt ideje rá, mert... kevés vártatva a gazdának kimért, ünnepeles léptei is hallatszanak, egy szivélyes holdog „jontof-fal“ beköszönt reb Lézer a szukohba, s azonnal körülre sereglik az apróság, Zipperl is kisiet a koryhából, s ő sorban rájuk adja az áldást. Ezt elvégezve, élete kedves párjához közeledik, ki őt igen nyájas mosolylyal fogadja — s e mosolyt nem szabad jutalmazatlanul hagynia. Gondosan, óvatosan s nagy fontoskodó arccal belenyul hosszú, fekete, ünnepi köntösének hátsó zsebébe, s elővesz onnan valami — papirosba burkolt tárgyat. Lassan kezdi ezt fölbontogatni, kíváncsian gyülekezik körülre a ház népe, sugdosnak, bugdosnak. Lébelének csak úgy furja az oldalát a titok, mert ő tudja, de a hallgatás szigorúan van ráparancsolva; végre lefejlük a papiros, s ah! Eszrog! Eszrog! hangzik mindentünnen, mily pompás egy eszrog! Milyen gyönyörtü szép eszrog!!

Miután köztudomásu dolog, hogy már most nem sokára a vacsorának meg kell kezdődnie, legyünk udvariasak, s hagy-

juk őket magukra, annál is inkább. miután a nélkül is meg vagyunk győződve róla, hogy az a legnagyobb kedélyesség és vidámság közt folyand le.

Másnap már kora reggel látjuk Lébelét az utcaajtó előtt kucorodni, és nyugtalan mozdulatai azt engedik sejtenuk, hogy valamire nagyon türelmetlenül várakozik. Egyszerre felugrik, a teljes meglepedés félreismerhetlen ézetével dörszögletti kezeit s arcán a káröröm kétségtelen jelei mutatkoznak.

Ugyan mibe töri ez az eszt?

A következő jelenet mindent megfejt.

Nehéz, durva léptek hangzanak, nem sokára az ajtó megnyílik, s rajta egy zömök, vaskos emberke, csinosan kipiritott arccal s hirtelen szöke bozontos szakállal tűnik fel. Ez reb Pinchesz, a kilének érdemes sámesze.

Ezen embert a mi Lébelénk ki nem állhatta; azon folyton virágzó orr, a kicsi, sanda szemek a nélkül sem tettek rá valami kellemes benyomást, de főleg azóta, hogy valami csintetten érve, általa jól eldöngettetett, antipathiája kiirthatlanná lön, s alig tudta várni az alkalmat, hogy magát rajta megboszulhassa. Ezen várva várt alkalom pedig most kínálkozott.

Reb Pinchesz épen hivatalában járt el, hordozván tudniillik házról házra a „lulefet“ és „eszrogot“; de alig hogy a küsszöbre tette lábát, Lébele nagy hetykén eléje terem, s kezeit kényesen csipőire illesztve, utját állja.

Reb Pinchesz kevés ideig várakozik, de látván, hogy a kis kobold nem tágit, borzasztó haragos tekintetet vet rá, a mennyiben ez t. i. sanda szemeiből kitelt, s mégiesen ráfordul:

„Elmégy az utból kölyök! vagy mindjárt megcibállak“.

Erre a gonosz Lébele még hetykébb állást vesz, s egyenesen a szemébe vigyorog.

„Ejnye beste lelke, a ki vagy!“ rival most rá reb Pinchesz a nélkül is kurta türelméből végképen kifogyva „hát te Istentől elrugaszkodott pogány, nem tudod-e, hogy ma lulefet kell rázni, s hogy én nekem ma még nagy utam van, hogy mind a házakat bejárjam vele? Ha azonnal nem lődulsz innen, majd a fejedet nézem lulefnek, s majd azt találok megráncigálni“.

„Hi, hi, hi! röhög mostan Lébele torka teljes erejével“, jaj, de nagy bolond maga reb Pinchesz. Ha, ha, ha! Soha a világ sem látott olyan sült bolondot! Elmehet Kókára a maga lulefjével s eszrogjával! van még az én édes apámnak annyi pénze, hogy maga is vehessen egy lulefet s egy eszrogot! Nem szorult az a magára! Elmehet koldulni reb Pinchesz, ha, ha, ha! Ezzel becsapta a szegény, lefőzött samesz előtt az ajtót, s a vett elégtételnek teljes diadalézetével tért vissza, ország világ előtt hirdető az ő nagy dicsőségét.

Délután reb Lézer házában találjuk öszszegyűltve a falu ifjuságát. Mondtuk már, hogy Zipperl 17 éves, s azonfölül igen csinos és csintalan volt, a mi elég indok arra, hogy Izrael virágzófélben lévő férfisarjadéka minden alkalommal hódolatát nála bemutatassa, s innen természetes az is, hogy a másik nem reprezentánsai sem hiányoztak.

Épen javában foly a multság, mely ősi szokás szerint diózásból áll, s külön alakzatához képest, vagy „bechor“ vagy „dorgelech“ vagy „kapelech“ nevet visel. A szerencse leginkább Zipperlnek kedvezett, mert társaságban játszott az ő kedves testvérel, Lébelével, kit nagy rimánkodására szintén belevettek a játékba, és oly ügyesen játszott, hogy vagy a bechort ütötte el mindig, vagy két, három dorgeleht egyszerre talált.

Öt óra táján szétoszlik a társaság; a férfisereg templomba indul minchére, a leányok pedig legalább is ötvenötször mondtak

már egymásnak „jóéjcekát“ s midőn végtére csakugyan elválnak, azon veszik észre magukat, hogy az égen a nap helyett, a hold ragyog.

Igy folyt el a másik nap, és hasonló módon a „chalemod“ első három napja is; de a negyedik napról még egy különös eseményt kell felemlitünk.

Délután, alig, hogy az ebédet elköltötték, Lébele kilopódzott a konyhába, s ott észrevétlenül elcsipvén a nagy és éles konyhakést, vele utnak indult. Valljon mit akarhat ezzel a veszedelmes eszközzel a kópé? Körülbelül két óra lefolyta után viszsza jő, cipelvén maga után nagy nehezen roppant csomó — fűzfagalyat; csakugy szakadt róla az izzadság, de ő azzal mitsem gondol, s azonnal újabb munkához fog, s kezdi a gallyakat ágakra szedni. Ezeket aztán szépen osztályozza öt, hét és kilenc levelűekre, és levelei számához képest annyi szárat fűz csomóba. Miután több ily csomót összekötött, nagy vágatva rohan velük a szobába, hol atyja éppen in ipsa persona borotválkozik, és spártai rövidséggel szól: „Édes apám! itt a „sájnesz“! Természetes, hogy a legszebbikét magának tette el.

Másnap kora reggel ismét látjuk Lébelét atyjával a templomba menni. Egészen fel van pakkolva; egyik hóna alatt apjának „taliszét“ hordozza az imádságos könyvekkel, a másik alatt a „kitli-heiblit“. Jobb kezében tartja a lulefet és sájneszeket, baljában pedig egy tarkára festett dobozt, melyben az eszrog van. De ő e terhet nem érzi; egészen másutt járnak gondolatjai, azt a gyönyörtséget forgatja elméjében, a midőn ő majd amugy isten igazában oda vágandja a sájneszt a pad széléhez, és csakugy repes a szíve annak emlékeztetére; tudni való dolog, hogy ma „sájneraboh“ van. A templomban tühegyen állt, mert hogy ülni nem tudott, az már magából értetődnek még akkor is, ha helye lett volna, a mi pedig jelen esetben nem egy volt. Legalább huszszor neki mérte a sájneszt a padnak, és hogy e kísérletében tovább nem ment, annak csak apjának miudenha visszariasztó tekintete volt az oka. De minden türelmetlenkedése hiába volt, meg kellett várnia a „kol mevászert“; de alig hallotta ennek első hangjait, olyan dühösen kezdte oda vágni, hogy sem nem látott, sem nem hallott, és nagy buzgóságában úgy oda csapta kezét a pad éléhez, hogy csakugy ropogott bele minden ize csontja, de azért egyetlen hangja a fájdalomnak sem jött ki szájából, mert kivitte azt, a mire törekedett: egyetlen egy levél sem maradt a sájneszen, csupán csak meztelen csutka volt kezei közt.

De ez mind még semmi! a mi Lébeléneknek igazi dicsősége csak másnap délután kezdődött.

Roppant zaj és zsbongás van a templomban, a hány gyerek csak van a kilében, az mind oda gyűlt, s lármáznak, tusáznak, viaskodnak. A karzatról, alias „asszony templomról“ diókat s almákat hányogatnak alá, s ezek képezik a modern Eris gyűmölését az ifju Izraelben. Hogy ezek közt Lébele sem hibázott, s hogy éppen ő csapta a legnagyobb lármát, s osztogatta legbővebb mértékben az oldalbarúgásokat, az már kétségtelen dolog. Épen javában henteregnék egymás hegyén hátán, hangzanak a jalkiálások, miködnek a hajbakapások és hátbájtések, a midőn egyszerre valami istentelen kéz onnan felülről — egy dézsa vizet hirtelen leönt rájuk. Képzeltetni a meglepetés és düh rémes felkiáltásait, miként a szélvész, úgy robotgok széjjel, kiki a merre tudott, és Lébele is a kilocsolt ürge teljes minémtségében tért meg otthon.

Volt már alkalmunk Lébeléneknek tántoríthatlan hősiességéről meggyőződni, nem kell tehát csodálkoznunk, ha bajnoki lelkiületére ezen baleset sem birt különösen leverő hatással. Mintha épenséggel semmi sem történt volna, olyan nyugodt lélekkel ke-reste elő „zászlóját“, melyet már előtte való nap készített magának önnön saját kezeivel, vörös papiroshól, arany betűkkel felcírázva. Ma estére „szimchász torah“ lesz, s akkor minden becsille-

tes zsidó gyereknek kell, hogy zászlója legyen. Hogy észre ne vegyék rajta a lucskosságot, mindenkitől tisztességes távolban tartotta magát, s jóval előre szaladt el a templomba édes apjánál.

Midőn az estima megkezdődött, s a „balbatim“ közt a „havdalehkat“ a bochrim közt pedig a „lichtliket“ osztogatták, Lébele is volt oly szerencsés egy ilyenbe részesülni, menten oda tűzte a zászló rudjának, egy nádszálnak hegyére, s midőn a körmenet megkezdődött, meggyújtotta, s büszkén járdogált a többi résztvevők közt. Persze, hogy a zászlót percig sem tartotta egyenesen, s ezért csakugy csurgott kezeire a megolvadt viasz, ámde azért ő ezt nem érezte, mindig csak oda bámult, hogy milyen gyönyörűen ékeskedik az ő zászlaján az a: „Degel machanéh Jehudoh“, mely arany betűkkel oda van ragasztva. Azalatt a viaszkgyertya, mely tartalmának nagyobb felével olyan csodálatos keztyűket improvizált Lébelének kezeire, töveig égett, és szerencsétlenül a nád is lángot fogott. Nem lévén szabad azt kioltania, miután „jom tof“ volt, kisietett vele, hogy valami pocsolyába beledughassa, de szerencsétlenségére egy papirhalmazra akadt a templom előcsarnokában és hirtelenében holmi homokrakásnak nézte. Oda dugta tehát az égő nádszálat a papiros közé, az menten lángra lobbant s csak a gyorsan érkezett segélynek volt köszönhető, hogy az egész templom oda nem égett. De bezzeg volt is érette hadd el hadd, kikapta a magát becsületesen. Hanem ennyi viszontagság mégis csak több volt, mint a mennyit a leghősiesebb kedély is elbirhatott volna. Rémségesen forrongott keblében a boszuság hév materiája, s mikorára haza ért, az épea keze ügyében lévő „havdóléval“ olyan laposat huzott az utjába akadt Channelének hátára, hogy a szegény leány majdnem elájult, s a mikorára eszméletre térve, keserves zokogás és panasza fakadt, Lébelének nem volt már se hire, se nyoma sehhol sem. —

Másnap, midőn a templomban a többi gyerekekkel, ősrégi szokás szerint „felhivatott“, saját splenditításából fél zsák krumplit snoderezett a mesubednek.

Ugyanaz nap délután nagy vendégség volt reb Lézer házá-nál, kit azon nagy megtiszteltetés ért, hogy „Choszon torahnak“ választatott.

Miskolci tárcalevelek.

II.

September hó végén 1862.

Tisztelt Szerkesztő Ur! Volt-e Ön valaha gyermek? Ön csodálkozik e furcsa kérdés fölött, míg az én előttem nagyon természetesnek, nagyon okadotoltnak látszik. A ki Önt úgy ismeri mint én, azzal a megrendíthetlen, hideg phlegmával, mely százszor erősebb talapzaton állva, mint Jericho falai, még első levelemnek fülhártyaszakító physiologikus (!) concertje által sem döntetett meg; azokkal a nyugodtságuk mellett csillogó szemekkel (és itt helyén látom, a szerkesztői vörös önnak még csak mocnása ellen is protestálni*), melyek oly híven talált illusztrációi az ősrégi példabeszédnek: legyetek szelidek, mint a galambok, és okosak mint a kigyók; azokkal a zsebbedugott kezekkel és magasra vont vállakkal, melyek mintha örökösen azt mondanák: bánom is én; a ki mondja, Önt úgy ismeri, mint én, az egész naivetással kockáztathatja a kérdést: tisztelt szerkesztő Ur, volt-e Ön valaha gyermek? És erre a tisztelt szerkesztő Ur lassú kézmozgással fölfelé, egész orra csucsáig kanyarítja szakállát, még magasabbra vonja vállait, mint rendszeren tenni szokta, és

*) Tessék! Csak hogy önt teszem felelőssé azért is, ha hogy phantasticus rajza, mérges cáfolatot találna szegény fejemre zudítani.
Szerk.

úgy áll előttem, mint egy megtestesült kérdőjel, egy kérdőjel, hamisan mosolygó szemekkel, és szakállal, mely e percben a körnégyszegesítésén látszik fáradozni. Csak is én tudhatom, hogy az annyit jelent, mint igen, s a mellett egyszersmind fölszólítás, hogy kezdjem fejtegetni, e kérdéssel voltaképen mit akarok. Kérdésemre igenlő választ nyerve, nem szólok többet egy kukkot sem, magamba vonulok és megeresztem képzelő tehetségem gyepőszárait. Megeresztem képzelő tehetségem gyepőszárait, és kép kép után tűnik föl lelkem szeme előtt. Föltűnik és elműlik; percek műve az egész, mint a regényírók mondani szokták. Az első kép egy kis szobát ábrázol, melyben a jelenlegi szerkesztő embriója, egy majdnem már egészen szétfosztott „Földisme“ lapjába mélyedve, nagy és sebes léptekkel halad föl és alá. Oldalt egy kicsi, tisztasága által föltűnő asszonyka fehérneműket rendez a félig nyitott fenyűfa — „commod“-ba, és midőn a kis Móricka örömtől csillogó szemekkel azt mondja neki, hogy „már majdnem egészen tudja,“ lehajol hozzá, megsimítja homlokát és finoman mosolyogva azt a tanácsot adja neki, hogy tegye ez éjjel könyvét párnája alá, másnap reggel majd aztán minden fejében lesz. A kép fölé az van írva: A „Prüfung“ előtti nap. A második képnél nem sokáig időzünk. Tetőtől talpig, ujdonat új ruhában áll a kis ember szülei előtt; az anya még egyet simit ében fekete, új diavat szerint füle alá fésült haján, az atya a hófehér inggalléron egy véletlenül odatévedt ráncot simit el és a gyermek elindul a nagy útra, a „Prüfung“-ra. A harmadik kép már elevenebb, érdekesebb és jelentékenyebb. Ott van a város színe java, kik összegyűltek, látni és tapasztalni, gyermekeik, jövőjük reményei miben és mennyire haladtak előre. Ott van a „rabbi,“ azokkal a tiszteltre méltó, természetes gyűrűkbe fonódott hajfűrtökkel, a potrohos, „roshakohol“, kinek hasa lábainak integritását indokolatlan annexiói vágyakkal látszik zavarni; az örökké fekete öltözötti „doctor“, ki minden áron sétatobotjának elefántesont-tartóját akarja kettéharapni — szóval ott van mindenki, a kinek van gyermeke és általa öröme a jelenben és reménye a jövőben. És a kis Mórík kilép, és üdvözlő beszédet tart. Megvalljuk, minket nem érdekel a beszéd, hanem annál inkább érdekel az a kiesiny, egész lelkével a szónokoló gyermek arcán függő asszony — ha nem csalódom, már láttuk egyszer — ki amott a zugban ül, és kinek ajkai oly furesán rángolóznak, nem tudom, talán sírni akar; és érdekel a tanító, ki ünnepi ruhába öltözködve látszólagos nyugalommal a kathedra mellett áll, s csak a kezében lévő linealis által, mely föltűnően remeg s majd kiesik kezéből, árulja el lelke izgatott állapotát. Ünnepies csend van az egész teremben, csak a gyermek csattogó hangja fűzi tovább üdvözlésének kissé hosszúra nyúlt fonalát. Ünnepies csend, mondom, mert ünnepre mutat minden ruhadarab, sőt minden folt a szegény árva fiú könyökén, ünnepe kandikál ki a terem minden zegezugából. Sokáig függött szemem e bájos képen, míg az végre szétoszlott, eltűnt. Még egy negyediket is láttam, hanem az már nem tartozik egészen a dologhoz. „Chalemoid“ volt és a szegény Mórík krajcárról krajcárra „elpárslirozza“ a huszast, melyet szorgalmának jutalmául a városnak egyetlen nagykereskedőjétől kapott, ki szintén jelen volt. Ezek a képek, melyek lelkem szeme előtt eltűnnek, és melyek ép oly apropos jönnek, midőn a jelenkor „prüfungjaival“ akarom igénytelen tárcacikkemet megkezdeni. Kérdésére, mért választotta képzelődésem ép Ön ifjúságát tárházul, melyből képeit merítette, nem tudok kielégítő választ adni.**) Tan mivel tetszett az ellentét. Ön most és mint tíz éves gyermek!

*) Már hisz a szerkesztő — quoad personam — nem igen panaszkodhatik ön fellengző dicséretén, hanem olvasóinak érdekében óhajtaná kell, hogy ön érdekesebb tárgyakkal foglalkozzék.

Úgy-e kedves szerkesztő Úr „régí dal, régí dal, régí — gyerek ségről!“ Régen volt, talán nem is igaz!

Igen bizony, régí dal meg régen volt! Mennyire más idők is járnak mai napság. Oda van a költészet, oda van a lelkesedés, oda a himpor, és megmaradt a festetlen, mázatlan nyers anyag. Nem úgy van most, mint volt régen, nem az a nap süt az égen! Legalább itt nálunk nem. Hideg önzés lépett az odaadó, magát feláldozó bőkezűség helyébe; morosus magába zárkozás váltotta föl az embertársra jólétén örülni kedélyességet és indolentia, mely a családi élet tüzhelyétől átszivárog a közélet tanácsstermeibe, kiszorította helyéből az általános jólét előmozdításán fáradozó közszellemet. Kiváltkép ez utolsónak — ha keressük — mindig csak hűlt helyét találjuk. Betegek vagyunk és betegségünk nyomaira akadunk lépésről lépésre. E betegségnek — az általános indolentiának és a közügytől megfoghatatlanul idegenkedő lehangoltságnak egyik szomorú jelenségét a múlt hetekben tartott iskolai vizsgák alkalmával is tapasztalhattuk. Mintha ez a város egészen megtagadta volna magát, hová lett a régí kedv, hová a régí részvét és látogatási készség? Mert nekünk is voltak ám szebb napjaink, és nem csak Ön, szerkesztő Úr, tartott nagy számú, válogatott közönség előtt, üdvözlő beszédet, közönség előtt, mely át volt hatva a jelenet ünnepiességétől és mely föl tudta fogni az ily ünnepelemek egész életekre szóló horderejét. Bezzeg másképp volt ez az idén. Még egészen áthatva azon impressióktól, melyeket a pesti izraelita hitközség fi- és leánytanodáinak vizsgálataiból magammal haza vittem, úgy léptem át szülővárosom tanodáinak küszöbét. Ne vegye olcsó phrasisnak, ha azt mondom, hogy úgy éreztem magamat, mintha valami szentélybe léptem volna. Itt ezekben a termekben szegődtem, mint gyenge gyermek a tudomány zászlaja alá, és habár még most is csak egyszerű és igénytelen közkatona vagyok, még is a hála és rokonszeny legszebb érzeteivel emlékezem a tanokra, melyek itt oltattak fogékony gyermeki szívembe, a percekre, melyeket itt töltöttem. Az emlékezet varázsfátyolán keresztül láttam volt tanítóm Hochmuth Abrahám, Veszprém jelenlegi érdemdús rabbi-jának szende bizalmat költő arcát; hallottam Tyroler Vilmos jelenleg nagyköri igazgató barátságos és szívehezszóló hangját, az általános tiszteletben részesült, tizennyolc éven át fáradhatlan buzgalommal működő Neubauer ural plane természetes és nem képzelt meleg kézzorítást váltottam, könnyen elhiheti tehát mindenki, hogy kedélyem kissé föltülemelkedett a mindennapi érzelmek körén, hogy visszaemlékezve a múlt szép időkre, jelenleg is csak a legszebbeket reméllem. Csalódtam és a csalódás nagyon fájt. Csalódtam az iskolának másképp képelt jelenlegi állapotában, kevés kivétellel a tanároknak, a szülék egészen másképp remélt részvételében, csalódtam majdnem mindenben. E csalódásom keserűség fölött a köztisztviselthen részesült Kaczander orvos tudor úr előtt panaszkodva, tőle a szobán lévő általános indolentia fölött oly szavakat hallottam, melyeket csak nagyon nehezen tudnék elfelejteni. Panasz otthon, részvétlenség künn; dunyogás és nem ritkán kiabálás otthon, tehetetlen némaság künn; túlbuzgó, féket nem ismerő heveskedés otthon, zerus alatti munkaképtelenség künn; ez nagy részben jelenlegi állapotunk. Mentsen Isten, hogy ne volnának részek, körök, vagy csoportosulások, hol más szellem uralkodik, hol más intenciók képezik a törekvések lényegét; mens Isten, hogy ne volnának férfiak, kik elég erővel, tehetséggel és jóakarattal bírnak, a szent ügy élére állni, és ezáltal az egész községnek lendületet adni — vannak, de most nem ezek állanak a dolgok fölszínén. Hogy vannak és hogy nem sokára tettekre; és csatabátor phalanxban ki fognak törni a lélekölő indolentia, a meztelenségnek örvendő ignorantia, és a saját vért megkövező phanatizmus ellen, arra nézve nem csak egy jelenség ad kétségbe vonhatlan tanúbizonyosságot. Mintha a léghen valami új szellem mozgatná szárnyait, valami mozog,

lassan bár és csak kevésbé észrevehetőleg, hanem még is mozog! Közeleg valami, és bár még most csak alig sejthetem, hogy mi, még is egész lelkesedéssel örülök megjöttén. Csak jőj el minél hamarabb, haladásnak várva várt korszaka, jőj el és hozd magaddal számunkra is áldásaidnak és jótéteményeidnek bőségszaruját, hidd meg, nagyon is szükségünk van rája!.....

Még egyről másról volna kedvem panaszkodni, nagyon szeretnék satyrám kétélű vasvillájával egy kelleténél hangosabban krákogó varjucsapatra letörni; hanem itt volt a nagy nap, az engesztelődés nagy napja — és hallgatók, bár hallgatásomat meg nem érdemlik. Köszönjék meg jelenleg kivételesen engesztelően és hosszú napi kedélyemnek, mert másképp irtózatot pusztítást követtem volna el soraikban. Hanem itt a hosszú nap és most minden szavam engesztelő, minden mozdulatom bocsánat kérés és adás, megbocsátó barátság minden szembunyorításom. Ha tőlem függne búcsújáró caravant rendeznék a Pesti Hírnökhöz és elvbarátaikhoz; töredezt szívvel bocsánatot esdve, hogy magyarosodtunk, hogy iskoláinkat magyar szellemben rendeztük, hogy gyermekeinket magyarokká neveltük, hogy neveinket magyarrá változtatjuk, hogy magyar ujságot szerkesztettünk és abba magyarul irtunk, és hogy a szószékről magyarul hirdettük Isten igéjét; ha tovább is tőlem függne, onnan aztán elmennénk a lelketlő szellemi sötétség, a nyilvánosságot és világosságot éji bagolyként gyűlölő chaszidizmus zászlótartóhoz és bocsánatot kérnénk tőle, hogy tudunk magyarul és németül, hogy vannak diplomaink és iskoláink, hol művelt nyelven hirdetik az Isten és a tudomány szavát, hogy nem hiszünk csodatévő varázserejükben, és hogy mind a családi élet négy falai közt, mind a községek zöld asztalainál a haladás zászlóját tüztük ki, mely alá szegődtünk közös akarattal és lelkesedéssel! Mindezt tennem, ha tőlem függne, bocsánatot kérnék fűtől fától, és legbensőbb vezeklésben még a jövő évek bűneit is anticipando elmondanám, mert biztos hit szól szívemben, hogy ilyes féle bűneink évről évre szaporodni fognak, hogy nőni fog Isten csodájaként a gonászsok tábora, míg csak tiz „jámbor“ lesz közöttünk, meg annyi csodatévő, közönség nélkül, mely csodáikat hinné vagy csak nézné; meg annyi pásztor, nyáj nélkül, csaknem petrificált maradványai egy elmúlt és elfelejtett időszaknak, élő szoborjelek, mozgó határkövek!! E „tiz jámbor“ könyörgése fogja majd a világot Sodoma és Gomora sorsától megmenteni.

Bródy Zsigmond.

P E S T.

Midőn hitközségünk választmányáról szólok, nem a gyűlésekben mondott beszédek, hanem csak a tetteket, a gyűlések eredményeit szoktam regisztrálni.

Hogy most e szokásomtól eltérőleg, a hitközségi elnökeknek a legközelebbi — ez évben első — gyűlésben a választmányi tagokhoz intézett beszédét, ismertetem fővonásaiban tisztelt olvasóimmal, azért van, mert az oly elveket tartalmaz, melyeknek hitközségi előljáróságunk részéről ünnepélyes bevallása maga is tett, maga is eredmény!

Elnök ur az újév alkalmából önbíráló visszapillantást vetvén a választmányának ép egy évi működésére, inté a tagokat, hogy az eddigi eredményeken való elbizakodottságtól óvakodjanak, mert azok vajmi csekélyek, szemben azon nagy feladatokkal, melyek még megoldatlanul maradtak, s melyek a választmányának egész és munkadatlan tevékenységét veendő igénybe.

Működésünk és sikertünk — mondá körülbelül elnök

ur — két irányban nyilvánult. Egyik a gazdasági kezelés, és általában a községi közigazgatás. E részben eddig semmi újat nem hoztunk létre, csak a fenállottat, a találtat tökéletesítettük, s hogy ezekben javításokat tehattunk, az nem annyira érdem a mi részünkről, mint inkább elődeink hibája. A másik irány, s ez nevezetesebb és örvedetesebb, a közszellemnek minden rendű és rangu községi tagjainknál felébresztése, mely részben az új községi szervezet egy rövid év alatt valóban csodákat művelt. Az előbbi indifferentismust általános érdekelttség a községi ügyek iránt váltotta fel, s míg az új szervezet elleneit — igen igen csekély számuknál fogva — egyenként is megnevezhetni, addig a községtagok egészénél, ellentétben majdnem mindannyi jelentékenyebb hitközséggel, az ugynevezett orthodoxok és haladó pártbeliek között a legszebb egyetértés uralkodik. Elnök ur ezen örvedetes vívmányt azon igazságszeretetnek véli köszönhetni, melyet a választmány a különböző községi töredékek egymás közti viszonyainak, a jogegyenlőség alapjainak rendezésénél mindenkor tanúsított. Elnök ur elismeri úgy az orthodoxoknak, mint a haladó pártiaknak ez egyenlőséghzi jogát, és melegen ajánlja a választmányának e szép egyetértésnek gondos ápolását.

Én, és ha nem csalódom, tisztelt olvasóim is szívesen hozzájárulnak az élénk tetszésnyilatkozatokhoz, melyekkel a választmány e beszédet kísérte, s teljes szívből kívánunk elnök ur buzgó törekvéseihez óhajtott sikert!

A választmány pénztári osztálya a községi vagyonállapot tisztába hozatalával, és a községi adósságok törlesztésével foglalkozván, több érdekes javaslatot terjesztett a választmány elé!

A régiebb, az előbbeni előljáróságok alatt készült vagyonkimutatásban több, s részben tetemes összegű tétel szerepel, melyek épenséggel értéktelenek.

Igy a templom udvara, valamint a templom lépcsőzete, és az utcai kövezet közötti előudvarocska 51,607 forint 81 krajcárral voltak az eddigi vagyonállapotban felsorolva. Miután ez udvarrészek a templom-telek szükséges kiegészítői s tehát sem jelenleg semmi jövedelmet nem hoznak, sem jövőben nem hozhatnak; a pénztári osztály ezen összeget, mint a templom valószínű értékében bennfoglaltat a vagyon kimutatásból egyszerűen kitöröltetni véleményezi.

A község tulajdonában maradt templomi imaszékek értéke 136,485 forint 33 krajcárra van felvéve. Miután ez összeg a székek értékével arányban egyáltalában nem áll, és sem azok eladása által maga a feltett tőke, sem azok bérbe adása által a megfelelő kamat el nem érthetik; az osztály ez összeget olyként kívánja a valódi értékre leszállíttatni, hogy a három évi átlagos bérösszeg 5 százalékkal tőkésítették.

A hivatali helyiségek és a mintafőtanoda felszerelése 5532 forint 13 krajcárral van a községi vagyon között felszámítva. Miután azonban e felszerelés a használat által értékében folytonosan veszt, az osztály abból évenként 10 százaléknnyit leütendőnek tart. Régi behajthatlan követelések szinte 9511 forint 2¹/₂ krajcárral vannak számításba téve, ezeknek szinte kihagyása indítványoztatott.

Miután azonban az indítványozott helyreigazítások a községi vagyonállapoton habár csak a papíron is tetemes változtatásokat eszközölnének, az osztály azokat nem a választmány által egyoldalulag, hanem csak a múlt évi számadások megvizsgálására közgyűlésileg ki-

nevezett bizottmány közreműködésével óhajtja teljesíteni.

A pénztári osztály mindezen javaslatai a választmány által elfogadtattak.

A községi adósságok törlesztésére nézve, előterjeszti a pénztári osztály, hogy ez évben 6079 frt 50 kr. már lerovatott, 2000 frt pedig visszaváltott imaszékekre van határozva. Miután a közgyűlés adósság törlesztésre ez évre összesen 13622 frt 33 krajcárt szavazott meg, ez összegből még 5542 frt 83 kr. áll a választmány rendelkezésére. Az osztály tehát megújítja abbéli indítványát, hogy a templom építésére egyes községi tagoktól felvett kölcsönök 20 száztolija összesen 6586 frt 12 kr. november elsején visszafizetessék. Az osztály ezen javaslata a választmány által szinte elfogadtatott.

Ugyanez alkalommal szinte a pénztári osztály indítványára elhatároztatott, miszerint a hitközség azon követelése, melyek a templomi imaszékek eladásából származnak, a mennyiben t. i. némely tagok azok árát teljesen le nem fizették, az illető imaszékerei előjegyzés által biztosíttassanak és öt száztollival kamatozóvá tétesenek.

Sajnálattal kell még jelentenem, hogy a községi leánytanoda érdemdús tanítója, Grossmann Ignác tanár, — mint írásbeli lemondásában mondja, családi viszonyok miatt ez állomásáról visszalép. Valóban nehéz lesz e kitűnő szakférfiut pótolni.

E lapokban hivatalosan is közöltetik, hogy folyó hó 11-én az Izr. Magy. Egyletben a felolvasások ismét megkezdetnek és mint eddig is este tartatnak. Ezen felolvasások ezuttal nem csak szépirodalmiak, hanem tudományosak is lesznek, hogy mindkét nemre nézve tanulságosak legyenek. Nem mulaszthatom el ez alkalommal hölgyeinket figyelmeztetni, hogy ez idén a felolvasásokra sűrűbben járjanak el, még pedig részint saját érdekükben, mert nem kételkedem, hogy a felolvasások eléggé érdekesek lesznek. — részint pedig magának az ügynek érdekében, mert azon nézetben vagyok, hogy látogatásuk magukat a t. olvasókat is tevékenységre és nagyobb kitartásra buzdítaná.

Helyén találok ezuttal a t. vidékieket is, kik hajlamot éreznek magukban az említett felolvasásokban közreműködni, arra figyelmeztetni, hogy munkáikat szíveskednének az egyletnek címezve beküldeni, hogy azok a közönségnek felolvastathassanak.

Hivatalosan közöltetik még ezen számban, hogy az ingyenes előadások a magyar nyelvből f. hó 20-kán kezdetnek meg, és úgy mint tavaly, kezdők és haladottabbak számára. Hisszük, hogy a nyelvet tanulni vágyók, ezen alkalmat, mely semmi költséggel sincs összekötve, el nem mulasztandják. Az ingyenes előadásokról szólván, megemlítem, hogy az Egylet utolsó választmányi gyűlésében jóváhagyatott az iskolai bizottságnak azon ajánlata, mely szerint Frankl Mór ur, ki a tavalyi ingyenes magyar nyelv tanulásban magát leginkább kitüntette, az Izraelita-Magyar-Egylet alapítványának mult évi kamatjából egy arannyal megjutalmaztassék. A jutalmazott tavaly képezdész volt, jelenleg pedig Battyán tanító.

T e n c e r.

S.-A.-Ujhely; september 30-án

A tanodai vizsgákról szóló jelentések a folytonos dicséret miatt annyira elvesztik az olvasó közönség előtt becsületet, hogy t. Szerkesztő ur nem veheti rossz néven, ha az igazság érdekében a „Magyar Izr.“ 38-ik számában közölt levél által indítatva, a 36-ik számban közzétett vizsga jelentésre visszatérünk.

Élénk részvétellel kísértük azon haladást, mely a magyar nyelv és szellem tekintetében a s.-a.-ujhelyi mintafőtanodában mutatkozott, és azon véleményben vagyunk, hogy éppen azon kevés gáncsban, melyet jelentésünk tartalmaz, az igazság rovására, mit sem követtünk el, habár, hogy az intézet nem magyar tanerőt buzditsuk, különösen ezek működését emeltük ki.

Nem vagyunk azon helyzetben, hogy a 36-ik számban közzétett jelentésünknek csak egy kitételét is visszavonjuk, de még kevésbé vagyunk hajlandók a 38. számban közzétett levél írójának azon dicsőítő apotheosisát osztani, melyben az Löw urnak a héber tantárgyakban kifejtett működését részesíti.

Több mindenféle volna még itt, igen tiszt. levelező ellenében a héber szakban tanusított haladást illetőleg megjegyzendő, ha nem tűnnek fel előttünk gunyorosnak, tudósítónak Löw ur megnyerő modoráról, vagy a tanítványok szeretett L. tanítójuk iránti határtalan rokonszenvéről való megemlékezésé.

Sabbat kisasszonynak magyar nyelvi állítólagos haladását illetőleg, örülünk, hogy tudósító minket felvilágosított és semmi esetre el nem mulasztandjuk jövő évre, ha az idő és a körülmények megengedendik, érdemeit kellőleg méltatni *).

Zágráb, sept. 18-án.

Tisztelt Szerkesztő ur!

Azon reményben, hogy Horvátország fővárosából is szívesen fogad néhány sort, bátorkodom önt e levelemmel felkeresni, melyben itteni vallásfeleinkről és egy horvát-magyar zsidóról tesztek említést.

Mult szombaton dr. Fassel n.-kanizsai főrabbi ur tisztelte meg az itteni községet jeles szónoklatával, meg is telt a templom zsidóval keresztyénnel, s mindenki meghatva hagyta el az imaházat. Oly velős, magasztos eszmékkel telt s mégis népszerű modorban előadott beszédet már rég nem hallottam. De a beszédnek éppen ellentéte volt maga a templom: milyen nagyszerű volt a beszéd, oly kisszerű volt amaz; milyen fényes volt a szónoklat, oly fénytelen volt amaz. És valóban csodálatos az itteni zsidóság közömbössége e tekintetben. Az egész egy jó nagy szim imaházzá átalakítva. Az összeg az imola fölépítésére már együtt volna, az itteni érsek is ajándékozott egy telket, de . . . de . . . hagyjuk, nem akarok idegen ház előtt szemetet söpörni. De a mint hallám Fassel rabbi ur intését szívükre vevék, s jövő évre az ily nagy községhez illő nagyszerű templomot akarnak építeni. Adja Isten!

Itteni könyvkereskedő, Hartmann Lipót urban egy tetőtől talpig derék magyar embert ismertem meg, s érintetlenül nem hagyhatom, mennyire meglepettem, midőn az általa szerkesztett kiadott gyakorlati tankönyvnek birtokába jutottam. E könyvnek címe: Praktischer Lehrgang zur schnellen und leichten Erlernung der ungarischen Sprache, Ahn rendszere szerint.

Valóban nem csodálkozom, hogy e tankönyv, már hatodik kiadásban jelent meg az idén.

Megvallom, a hány ily tankönyvet még eddig nyelvünkre alkalmazva ismerék, céljának egy sem felel meg annyira, mint az említettem gyakorlati tankönyv, mely mind tartalomra mind alaki célszerűsége nézve föltűnül az eddig általam ismerteket, s ennél fogva bátorodom nyelvünk az izraeliták közti terjesztésének érdekében nyelvtanítóinkat és nevelőinket ezen igen jeles könyvre figyelmeztetni.

Közeli bírálatába nem ereszkedem.

Társas viszonyainkról, ha szívesen látja, jövő levelemben.

B. Gy.

*) Az e tárgyban vett levelek közzététele által mindkét félnek igazságot szolgáltatván, e vitát lapunkra nézve befejeztnek tekintjük.
Szerk.

Vegyes hírek.

Az „Izraelita-Magyar-Egylet“ által rendezett ingyenes oktatások a magyar nyelvből f. hó 20-án veszik kezdetüket. Az előadások hétfőn, kedden és csütörtökön esti 6 $\frac{1}{2}$ órától 8 $\frac{1}{2}$ -ig, még pedig az első órában kezdők, a másodikban haladottak számára tartanak.

Azok, kik ezen oktatásban részt venni ohajtanak, jelentkezzenek f. hó 12-től kezdve 12-1 óráig az Egylet irodájában (Erzsébet tér, 2 sz.), hogy belépti jegyekkel elláthatassanak.

Pest, 1862, october hó 8. án.

A választmány meghagyásából
Rosenberg Izidor, s. k. titkár.

Az „Izr. Magyar-Egyletben“ jövő szombaton f. hó 11-én a téli szakon át tartatni szokott szépirodalmi és tudományos felolvasások fonala ismét felvételvé, kéretnek mindazon urak, kik felolvasásra képességet éreznek magukban, munkálataiknak a felolvasási bizottmányhoz való beküldésére. Pesten, 1862, octoberben.

A bizottmány meghagyásából
Décsei Zsigmond s. k.
titkár.

— Az „Izr.-Magyar-Egylet“ felolvasási bizottmánya f. hó 11-én, a legközelebbi szombaton esti 6 órakor felolvasást tartand. Olvasni fognak Groszmann Ignác, Grósz Károly és Rosenberg Izidor urak.

— Királyi kegyelem által ügyvédi vizsgára bocsátott: Barach Benedek, Brode Lipót, Friedmann Gyula, Goldstein Adolf, Holländer Henrik, Mannheimer Ignác, Pick József, Weiser Károly és Weisz Márk jogtudor urak, azt, valamint az ügyvédi esküt is a legközelebbi napokban letették.

— Canissa (Kanitz) kisasszony, a bécsi conservatorium nővendéke september 1-jén elhagyta a párisi vig operát, mert ugyanott az opera lyriqueben előnyösebb föltételek mellett szerződött egy évre. Két zeneköltő pártfogolja a tehetséges művésznőt, kik honleányunk számára új dalművek írására ajánlkoztak.

— Maros-Vásárhelyen egy, az éjet multságban töltött szücsmester, Farkas József benézett a zsidó templomba, midőn ott épen a karácsonyt (talán szelichoht?) tunneplék. Illetlenül viselvé ott magát, a zsidók kilökték. A fölboszankodott szücs erre bevverte a templom ablakát, mely botrányos tette után a zsidók utána futottak, önhatalmilag vérgverték, s megkötözve visszahurcolák. — Másnap az összegyűltekezett nép Rozman főverekedő megbüntetését kívánta a rendőrségtől. Ez azonban szabadon bocsátatott, mire a nép este felé megrohanta a templomot, s eskánynyal s fejszével összezúzta az oltárt, ablakot, ajtót, padot. Körülbelül 500-an lehettek, s katonaság oszlata el a rendetlenkedő tömeget. Másnapon folytatni kezdék a rombolást, de ismét szétoszlattak. A szücsmester kórházban fekszik, Rozman izraelitát pedig a tanácsbáznál fogva tartják. — Ezeket írják a „K. Közlöny“nek.

— A „Magyar Sajtó“ több cikkben foglalkozott az izraelita iskolai pénzalappal. Lapunk e tárgyról oly kimerítően nyilatkozott, hogy a „Magyar Sajtó“ban az alap hováfordítása iránt folytatott vitát mellőzhetni véltük. — A „M. S.“ e tárgybeli legutóbbi cikkéből azonban új adatai érdekességének tekintetéből, a cikk-író egyéni fejtegetéseinek elhagyásával, a következő kivonatot átvesszük:

Az izraeliták iskolai alapja, köztudomás szerint, azon birságból vette eredetét, melyet Haynau tábornoszernagy vetett volt a magyarhoni izraelitákra, az 1848—9-iki mozgalmak alatti maguktartásának büntetéséül, és eredetileg 1,000,000 pengő forintból állott.

Ezen összeg az 1850—1854-iki években teljesen befizettetvén, az állampénzügyi hatóságok által kezeltetett, s miután a kamatok csak csekély mértékben, és csak később kezdettek iskolai intézményekre fordítani, azok tökéltése által az alap annyira emelkedett, hogy az jelenleg 1,600,000 o. é. forintra rug.

Ez összegnek 5% évi kamata 80,000 frt; sőt miután az alapítvány tőkái között mintegy 1,000,000 forintnyi ezüstben kamatozó nemzeti kölcsönbeli kötvények vannak, 20%-nyi ezüst ágú mellett még 10,000 forinttal több.

A 80,000 frtnyi jövedelmet vevé alapul, midőn az évi felesleg most közel 50,000 frot teszen, az ezen alából eddig fedezett évi kiadások 30,000 ftnál többre teendők.

Miként oszlik szét ezen 30,000 frt., azt, miután a vonatkozó

számadások soha közzé nem tétettek, pontosan megmondani nem bírom, csak azt mondhatván tájékozásul, miszerint ez összegből: a) a bécsi izraelita süketnéma intézet 12 évenként 4000 forintot; b) a pesti vakokintézetében alapított húz alapítványi hely; c) a pozsonyi régi modoru thalmud-iskola (jesivah) kap évenként 1500 frot; (ha ugyan e hír való, mert mindenesetre feltűnő volna, hogy a kormány egy ily középkori, a 19-ik század felvilágosult eszméivel folytonos oppositóiában élő intézetet gyámolítson), — és végre d) ez összegből fizettetnek a pesti, pécsi, s.-a.-ujhelyi és temesvári, ugynevezett „minta“-népiskolák tanítói, kik eszerint mintegy 24,000 frot huznának.

Ekként állván a dolog, az udvari kancellária e nyár folytán felhívta a helytartótanácsot, hogy az iskolai alap teljes évi jövedelmét rendeltetések adja vissza, azaz: a folytonos tökéltések helyett iskolai célokra fordítsa.

E tárgyban két eltérő vélemény nyilvánul.

A helytartótanács — ugylátszik — akként értelmezi a kancellária felszólítását, hogy egyedül a mintegy 50,000 frtnyi évi fölöslegről kellene ujjlag rendelkezni, a már fenn lévő intézeteket pedig, épen mert már léteznek, változatlanul megtartani.

Irányadó izraelita körökben, — melyeknek véleményét dióhéjba szorítva, a pesti hitközség elnöke, dr. Hirschler ur tolmácsolta a kancelláriához intézett, és a „Sürgöny“ által egész terjedelmében közzétett promemoriájában — ellenben azon nézetben vannak, hogy az eddig létesített intézményekből is csak azok volnának megtartandók, melyeknek megtartása a szükség által motiválva van, a szükségtelen pedig elhagyatván, az egész évi jövedelem legyen ujjonnan rendelkezhetővé.

Amennyire az eddigi nyilatkozatokból következtethetni lehet, ez utóbbi véleményre hajlik maga az udvari kancellária is.

— A francia császár, Sz. Clouban, 1862. aug. 29-én kelt decretuma által az eddigi izr. hitalkotmányt módosította. Azon fontosságnál fogva, melylyel az izr. hitalkotmányi kérdés mindenütt, de jelesen köreinkben bir, közöljük egész terjedelmében a decretumot, mely ekként hangzik:

Napoleon, Isten kegyelméből és a nemzet akarata folytán francia császár sat. sat.

Miniszterünk, a közoktatás és cultus osztály állami titkáranak jelentésére; az 1808-adiki marcius 17-dikéről és december 11-dikéről kelt decretumok és az ehhez csatolt 1806-ki dec. 10-én kelt szabvány; az 1831. februarius 19-én kelt törvény, az 1839 majus 25. és 1845-diki november 9-én kelt királyi rendeletek, az 1850 iki junius 15-én és az 1853 julius 9-én hozott decretumok; továbbá a központi consistorium javaslatainak és a tartományi consistoriumok megjegyzéseinek tekintetbe vételével: államtanácsunk meghallgatása után határozunk és határozunk ekként:

1. c. Azon izraelita községekben, hol az isteni tiszteletet az állami pénzalapból fizetett kántor (ministre officiant) látja el, ennek helyébe miniszterünk határozata és a központi consistorium javaslata értelmében, arabbi alkalmaztathatik.

2. c. Az arabbiknak legalább 25 éveseknek kell lenniök; ezeket az illető tartománybeli consistoriumok nevezik ki. Ezeknek képzettségi feltételeit, az arabbik tisztjét és jogait a központi consistorium, cultusminiszteriumunk jóváhagyása mellett fogja szabályozni. A kántorok számára fennálló fegyelmi törvények az arabbikra is alkalmazandók. A korra nézve felmentésnek is van helye.

3. c. Az elsőrendű okleveleket, rabbinicus functiók végzésére, a főbb, valamint a másodrendűeket is a központi consistorium szolgáltassa ki.

4. c. A tartománybeli consistoriumok tagjainak hivataloldási ideje, valamint a központi consistorium tagjáié is, 8 évben állapittatik meg. Minden 4 évben felényire megújítás történik. A kilépett tagok ujra választathatók. A tartománybeli consistorium elnökét és alelnökét 4 évre választja.

5. c. A tartománybeli consistorium laicus tagjai, a központi consistorium laicus tagja, és a központi consistoriumhoz fröbbi választására küldött két képviselő minden consistoriumi kerületben választatik, azon izraeliták által, kik 25-dik évüket betöltötték, és a következő osztályok egyikébe tartoznak:

1-ször. Azok, kik isteni tiszteletre vonatkozó functiókat végeznek, vagy olyanokat, melyek ezekhez kapcsolvák, legyen az igazgatói minőségű vagy azok, kik oly intézetekhez fizetnek évi járulékat, melyek a consistoriumok felügyelete alatt állanak.

2-szor. A közigazgatási, törvényszéki hivatalnokok, oly intézetek és iskolák tanárai és tanítói, melyek az állam, egyesültek, vagy consistoriumok által alapittattak és minden izraelita,

ki az itt következő törvények és rendeletek értelmében nyert okmánnal bir.

3-szor. A kerületi, járási és helyhatósági tanácsok tagjai.

4-szer. A szárazföldi és tengerészeti tisztek, legyenek azok szolgálatban vagy nyugdíjazva.

5-ször. Az altisztek, katonák és tengerészek, ha a becsületrendnek tagjai, vagy katonai érdemjellel díszítvők.

6-szor. A kereskedelmi kamarák tagjai és azok, kik a kereskedelmi notablék névsorában föl vannak jegyezve.

7-szer. A titulaires d' offices ministériels.

8-szor. Azon idegenek, kik a consistoriumi kerületben 3 év óta laknak és az elsorolt osztályok egyikébe tartoznak, választók a nélkül, hogy egyszersmind választhatók is volnának.

6. c. A választók sorozatát a tartománybeli consistorium készíti és a praefectus megerősíti.

7. c. Minden községben az igazgatási biztos vagy az igazgatási bizottmány arról tartozik gondoskodni, hogy részletes sorrend készíttessék, mely a kerület minden izraelita választóját tartalmazza. Izraelita választók, kik oly gyülekezetekben laknak, melyek rabbi vagy ministre officiant hatóságához nem tartoznak, kötelesek neveiket, a lakhelyükhöz legközelebb eső község választói jegyzékére feljegyezni. A részletes jegyzékek egy hónapig a templom előcsarnokában maradnak kiszégezve. Ez idő elteltével, ezek a reclamatiókkal együtt, melyek azok ellen netalán irattak, a tartománybeli consistoriumhoz küldetnek. Az egész pont-ra nézve az 1844-ediki majus 15-én kelt rendelet 29-edik cikkének határozata legyen irányadó.

8. c. A választói jegyzék állandó; minden 4 évben revideáltatik. Mindazonáltal, ha az egyik revisiótól a másikig tartó időközben választás történnék, a consistorium azon izraelitákat hozzáfűggeszti a jegyzékhez, kik időközben választói jogot nyertek, kitörölvén ellenben azokat, kik azt elvesztették. Az újonnan hozzáfűggesztettek, valamint a kitörölttek nevei is a választók egybehívása előtt egy hóval a consistoriumi székhely templomában

kiszégeztetnek. A hozzáfűggesztés vagy a törlés körül fölmerülő kérdések 10 nap alatt, a kiszégezés napjától számítva, intézendők.

9. c. A tartománybeli consistoriumok főrabbiit, a központi consistorium, a tartománybeli consistorium által javasolt 3 rabbi névjegyzékéből választja. A választás jóváhagyásunk alá terjesztendő.

10. c. Ki sem végezheti a mohel vagy sochet functióit, ha ehhez a kerület consistoriumától, a főrabbi megfelelő jóváagyása értelmében, különös fölhatalmazást nem nyert. Ezenkívül a mohelnek a praefectustól e célra kijelölt orvos vagy sebésztudor bizonyítványával kell ellátva lennie, melyben bizonyítatik, hogy kérvényező közegészség tekintetéből minden szükséges biztosítékot nyújt. A sochet mindenütt, hol functióit akarja gyakorolni, consistoriumi meghatalmazását a maire által tartozik láttamoztatni. A felhatalmazások vissza is vonhatók.

11. c. A központi bizottmány teendőihez, a mint azokat az 1844-ediki rendelet és jelen decretum megállapítja, az algeriai izraelita cultus legfelsőbb ellenőrzése is tartozik. A központi consistorium közvetítő lett a cultusminister és az algeriai consistorium között s kebelében az utóbbi képviselőjeitől egy laicus tagot bírand, ki a Párisban lakó választók által választatik és általunk lesz megerősítendő.

12. c. Mindazon pontokra nézve, melyek jelen decretummal nem ellenkeznek, ezentul is az 1844 majus 25-diki, 1845 november 9-diki rendeleteink és az 1850 junius 15-diki és 1853 julius 9 diki decretumaink érvényben maradnak.

13. c. Miniszterünk, a közoktatás és cultus osztály államtitkára jelen decretumunk kihirdetésével, mely a törvénygyűjteménybe iktatandó, meg van bízva.

Kelt a st. clouidi palotában 1862 aug. 29-én.

N a p o l e o n.

A miniszter, államtitkár stb. stb.

R o u l a n d.

HIRDETÉSEK.

Pályázat.

A helybelyi izr. hitközségi leánytanodában egy tanítói állomás üresedvén meg, annak betöltésére ezennel pályázat hirdettetik, melynek határideje f. hó 31-ke. — A folyamodóknak családi viszonyaikat és eddigi foglalkozásukat kell kimutatniok, valamint szükséges, hogy okleveles főtanodai tanítók legyenek, a magyar és német nyelvet tökéletesen birják, és magyar nyelven oktatást adni képesek legyenek. — A mindkét érintett nyelven sajátkezűleg írt folyamodványok a fennhatározott időpontig az alóli hitközségi előljáróshoz bérmentesen beküldendők. —

Ez állomással 700 forintnyi évi fizetés jár. Pest, 1862. október havában.

(1—3)

A pesti izr. hitközség előljárósa.

Bátorkodom ezennel hitsorsosaim figyelmét 4 osztályu leánytanodámra

tisztelettel felhívni.

A célszerű tanmód és a növendékekkel bánás intézetemben, itt a fővárosban — a nélkül hogy szerénytelen legyek — elismerést nyert.

Ezzel tehát leginkább a t. c. vidéki közönséget vagyok bátor arra figyelmeztetni, hogy illő ár mellett teljes ellátásra fogadok gyermekeket és hogy azok gondos ápolására és tanítására minden erőmet és időmet fordítom.

Intézetemben következő tantárgyak taníttatnak és adatnak elő a főváros jeles tanítói által:

Vallás tan és biblia, héber olvasás, magyar nyelv és a magyarok története, természetrajz és földrajz. Ezen tárgyak magyar nyelven adatnak elő; a német és francia nyelv, világtörténet, számtan és természettan pedig német nyelven.

Hogy intézetemnél, melyben a társalgási nyelv a magyar, a tanítványok a francia nyelvet is könnyen elsajátíthassák fontosnak tartottam francia nőre szert tenni, ki a gyermekekkel társalognván, azokat gyakorlatilag is oktassa.

Midőn tehát még bezárólag megemlítem, hogy általam és segédtanítónőim által a kézi munkákra rendkívüli gond fordítottik, a t. c. közönség bizalmát megnyerni hiszem.

Pollák Karolina,

magyar izr. leánynevelde-tulajdonos.

Váci-út 8. sz.

(4—4)